

Zelftest

In de film van Sunny Bergman komt een onlinetest voor waaruit blijkt in welke mate de maker van de test een onbewuste voorkeur heeft voor witte gezichten ten opzichte van donkere gezichten. Veel van de geïnterviewden in *Zwart als roet* maken de test en delen het resultaat. Dat kan iedereen in een paar minuten tijd ook thuis doen, op implicit.harvard.edu.

Uit *Zwart als roet*: Sunny Bergman en haar vader in de rol van Sinterklaas.

De Britse komiek en acteur Russell Brand reageert heftig op Bergman als Zwarte Piet.

Sunny Bergman

Wat heeft je in het afgelopen jaar het meest verbaasd?

'In de film onderzoek ik het concept *white privilege*. Het idee is: witte mensen hebben in onze samenleving geen last van racisme en discriminatie, en daardoor is hun startpositie in het leven voordeliger. Dat was concept was nieuw voor mij.

'Toen ik me hierin ging verdiepen en het er met anderen over had, viel me op dat progressieve witte mensen vaak defensief reageerden: hoezo, dat valt wel mee, als je maar je best doet, het ligt aan de eigen houding, donkere mensen moeten zich niet zo snel

slachtoffer voelen. Dat raakte me: waarom is het zo moeilijk empathisch vermogen op te brengen?'

Kun je een voorbeeld geven van hoe *white privilege* werkt?

'In *Amerikanah*, het geweldige boek van de Nigeriaanse schrijfster Chimamanda Ngozi, staat een vragenlijst waaruit je kunt afleiden of je *white privilege* hebt. Heb je bij het afsluiten van een lening wel eens gedacht dat jouw ras een obstakel is? Ben je wel eens ergens geweigerd op basis van je ras? Als je wit bent, is het antwoord altijd nee. Als je wit bent, denk je niet na

over je kleur. Maar zo is het niet voor iedereen. Het is belangrijk dat we ons dat proberen te realiseren.'

Voor de film liet je drie jongens opzichtig een fiets loszagen in het park. Wat blijkt uit dat experiment?

'Die drie jongens waren even oud, even groot en droegen exacte dezelfde kleding. Een van de jongens was wit, een was zwart en een was een Marokkaanse Nederlander. De witte jongen wordt tot twee keer toe geholpen; het zal zijn eigen fiets wel zijn, zeiden voorbijgangers toen ik ze er

achteraf naar vroeg. De andere twee jongens werden fel aangesproken of de politie werd gebeld. Er was aan twee kanten één uitzondering. De witte jongen werd één keer verdacht, de Marokkaans-Nederlandse jongen werd één keer níet verdacht. Die scènes zijn vanwege de lengte uiteindelijk in de montage gesneuveld. De Marokkaans-Nederlandse jongen was na het filmen echt aangeslagen.'

Aan Harvard werd een online-test ontwikkeld om onbewuste vooroordelen te testen. Jij en Quinsy Gario maakten de test en hadden allebei een licht automatische voorkeur voor witte mensen. De directeur van de VPRO en je vader hadden zelfs een matig automatische voorkeur voor witte mensen.

'De test laat zien dat we geprogrammeerd zijn om witte gezichten sneller met positieve eigenschappen te associëren dan donkere gezichten. De stereotypen die van oudsher bestaan over mensen van Afrikaanse afkomst, zijn misschien minder expliciet aanwezig dan vroeger, maar ze bestaan zeker nog. Vaak komen ze naar boven, bijvoorbeeld als het blad *LINDA* een special maakt over Afrika en daar een fotoserie in afdrukt van zwarte vrouwen met dikke billen. Zwarte vrouwen in mijn omgeving waren daar verontwaardigd over, en de redactie van *LINDA* zal die verontwaardiging waarschijnlijk niet kunnen invoelen.

'Maar voor mijn researcher, van Somalische afkomst, zijn die stereotypen iets waarmee ze vaak wordt geconfronteerd. Mannen die op haar afkomen en zeggen dat ze het nog nooit met een negerin hebben gedaan, alsof zij hun die gunst zou moeten verlenen. Als je daarmee leeft, kun je je voorstellen dat het herproduceren van het stereotype van de hyperseksuele zwarte vrouw door *LINDA* je tegen de borst stuit.

'Vooroordelen zijn overal, daar hoeft je geen expliciete racistische denkbeelden voor te hebben - helemaal niet, zelfs. Dezelfde researcher kreeg zelfs bij een organisatie als de VPRO te horen dat ze zo keurig Nederlands spreekt, dat het zo knap is dat ze aan de universiteit heeft gestudeerd. De onderliggende boodschap is: voor een zwart meisje is dat eigenlijk abnormaal. Helaas klinken dit soort vooroordelen ook door in schooladviezen die kinderen krijgen.'

Aan het eind van *Zwart als roet* interview je Folly, een

persoonlijke vriend uit Togo. Je wilt hem voor de camera vragen of je hem ooit in meer of mindere mate racistisch hebt bejegend. Hij zegt: ja.

'Hij vond dat ik een label op hem geplakt had, dat van hyperseksuele zwarte man. Ik benadrukte dat hij veel aandacht kreeg van vrouwen. Ik had hem proberen te koppelen aan vriendinnen van mij, op een manier die hem niet beviel. Hij had het idee dat ik tegen die vriendinnen zei: je zou het ook eens met een donkere man moeten doen. Alsof hij een *flavour* was die je uit moest proberen. Maar ik koppel altijd iedereen aan iedereen, dat is een onhebbelijkheid van mij. Zo begonnen we te kibbelen. Ik voelde me aangevallen. Het is moeilijk als iemand kritiek op je heeft op

'De stereotypen over mensen van Afrikaanse afkomst, zijn misschien minder expliciet aanwezig dan vroeger, maar ze bestaan zeker nog'

dit terrein, want racist zijn is zo ongeveer het ergste wat er is. Ik zei dat hij me een schuldgevoel gaf, waarop hij boos werd omdat ik de zaken omdraaide. Zo gebeurde tijdens dat gesprek met Folly in het klein wat in het groot in de pietendiscussie gebeurt.'

Want op het moment dat het woord racisme valt, strandt de discussie.

'Ja. Mensen voelen zich aangevallen, omdat ze nooit een racistisch feest hebben willen vieren. Daardoor ontstaan er heftige emoties. Maar het uiteindelijke slachtoffer is toch degene die onder racisme lijdt, en niet degene die in de verdediging schiet.'

Vader Richard Bergman is inmiddels om. 'Met name doordat hij zag hoeveel racistische bagger er naar boven kwam en hoeveel haatmail ik kreeg. Zodra Zwarte Piet een symbool wordt van 'eigen volk eerst', willen mensen zoals mijn vader daar toch niet veel meer mee te maken hebben. Met dat soort vrienden heeft Zwarte Piet geen tegenstanders meer nodig.'

Zwart als roet (*Our Colonial Hangover*), 27/11, IDFA (uitverkocht); 1/12 uitgezonden op NPO 2, 20.25 uur.